№6/2026

ADPI
Ilmiy xabarnomasi

MAKTABGACHA TA`LIM YO`NALISHI TALABALARIDA SHAKLLANTIRILGAN FASILITATORLIK QOBILIYATINI AMALIYOTGA TADBIQ ETISH BOSQICHLARI

Sobirova Jumagul Erkinjon qizi
Andijon davlat pedagogika instituti

Annotatsiya.
Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida shakllantirilgan fasilitatorlik qobiliyatini amaliyotga tadbiq etish bosqichlari ilmiy asosda yoritiladi. Tadqiqot maqsadi fasilitatorlik kompetensiyasini amaliyot jarayoniga ko'chirishning izchil modelini ishlab chiqish va uning samaradorlik indikatorlarini aniqlashdan iborat. Metodologiya sifatida kompetensiyaviy, faoliyatga yo'naltirilgan va refleksiv yondashuvlar integratsiyasi qo'llanib, pedagogik amaliyot jarayonida kuzatuv, yarim tuzilgan intervyu, rubrika asosidagi baholash hamda portfel tahlili usullari bilan ma'lumotlar to'plandi. Ilmiy yangilik fasilitatorlikni "tayyorgarlik, sinov, barqaror tatbiq va transfer" kabi to'rt bosqichli mexanizmda operatsionallashtirish, har bir bosqich uchun mezonlar, ko'rsatkichlar va kutiladigan natijalarni empirik indikatorlar bilan bog'lashda namoyon bo'ladi. Amaliy ahamiyati maktabgacha ta'lim muassasasida talabaning o'qituvchi bilan hamkorlikdagi dars dizayni, guruh dinamikasi va ota-ona muloqotida fasilitator rolini aniq vazifalar orqali bajarish algoritmlarini taklif etishidadir.

Kalit so'zlar:
fasilitatorlik qobiliyati; kompetensiyaviy yondashuv; pedagogik amaliyot; refleksiya; transfer; rubrika; portfel.

Аннотация.
В статье научно обосновываются этапы внедрения в практику фасилитаторских способностей, сформированных у студентов направления дошкольного образования. Цель исследования состоит в разработке последовательной модели переноса фасилитаторской компетентности в педагогическую практику и в определении индикаторов ее результативности. Методология базируется на интеграции компетентностного, деятельностного и рефлексивного подходов; данные собирались в ходе педагогической практики с применением наблюдения, полуструктурированного интервью, оценивания по рубрикам и анализа портфолио. Научная новизна проявляется в операционализации фасилитации через четырехэтапный механизм "подготовка, апробация, устойчивое внедрение и трансфер", а также в увязке критериев и показателей каждого этапа с эмпирическими индикаторами. Практическая значимость заключается в предложении алгоритмов выполнения роли фасилитатора в проектировании занятий, управлении групповой динамикой и коммуникации с родителями в условиях дошкольной образовательной организации.

Ключевые слова:
фасилитаторские способности; компетентностный подход; педагогическая практика; рефлексия; трансфер; рубрика; портфолио.

Abstract.
This article substantiates the stages of implementing facilitation abilities, previously developed in pre-service early childhood education students, into real practicum settings. The study aims to design a coherent transfer model for facilitation competence and to specify measurable indicators of its effectiveness. Methodologically, the research integrates competence-based, activity-oriented, and reflective approaches; data were collected during teaching practice using systematic observation, semi-structured interviews, rubric-based assessment, and portfolio analysis. The scientific novelty lies in operationalizing facilitation through a four-stage mechanism (preparation, trial, stable implementation, and transfer) and aligning stage-specific criteria and indicators with empirical evidence. The practical contribution includes actionable procedures for co-designing learning activities with mentor teachers, managing group dynamics among children, and conducting constructive parent communication, thereby strengthening the student's professional agency and quality of pedagogical interaction in early childhood settings.

Keywords:
facilitation skills; competence-based approach; teaching practicum; reflective practice; transfer; assessment rubric; portfolio.

Fasilitatorlik qobiliyati maktabgacha ta'lim kontekstida ta'lim oluvchining faol ishtirokini kuchaytiruvchi, muloqotni tartibga soluvchi va birgalikda ma'no yaratishga yo'naltirilgan pedagogik ta'sirlar majmui sifatida ta'riflanadi. Mazkur qobiliyatning mexanizmi shundan iboratki, tarbiyachi yoki amaliyotchi talaba "bilim beruvchi" markazidan "jarayonni boshqaruvchi" markaziga siljib, savol berish, tinglash, qo'llab-quvvatlash, guruh ishini muvofiqlashtirish va refleksiyani yo'lga qo'yish orqali o'quv vaziyatlarini optimallashtiradi. Maktabgacha guruhda, masalan, rolli o'yin yoki konstruktor bilan ishlash jarayonida fasilitator talaba bolalarning tashabbusini cheklamasdan, ularni navbat bilan so'zga chiqarib, nizoli

vaziyatlarni yumshatib, har bir bolaning hissasini ko‘rinadigan qiladi. Amaliyot kuzatuvlarida bunday yondashuv qo‘llangan mashg‘ulotlarda bolalarning faol ishtiroki 15–25 foiz bandga oshishi, konflikt epizodlari esa 10–18 foiz bandga kamayishi qayd etilishi mumkinligi ta’lim amaliyotida uchraydigan tipik tendensiyalardir. Ilmiy izoh sifatida, bu holat sotsial-konstruktivizm va dialogik pedagogika doirasida “hamkorlikdagi kognitiv qurilish”ning kuchayishi bilan izohlanadi, chunki fasilitatsiya bolalarning yaqin rivojlanish zonasida qo‘llab-quvvatlovchi “skafold” rolini bajaradi [1; 2].Mavzuning dolzarbligi shundaki, maktabgacha ta’limda sifat ko‘rsatkichlari nafaqat dastur mazmuni, balki pedagogik o‘zaro ta’sirning sifati bilan ham belgilanadi, fasilitatorlik esa aynan shu o‘zaro ta’sirni boshqarish kompetensiyasidir. Mexanizm darajasida dolzarblik talabaning nazariy kurslarda o‘rgangan kommunikativ, metodik va refleksiv ko‘nikmalarini real guruh sharoitida moslashtirish zarurati bilan bog‘lanadi, chunki amaliyotda stress, vaqt cheklovi va guruh dinamikasi “bilimni qo‘llash”ni murakkablashtiradi. Masalan, amaliyotchi talaba bolalar bilan erkin suhbatni rejalashtirsa-da, ota-onalarning kutishlari yoki muassasa ichki tartibi sababli jarayon monologik ko‘rinishga o‘tib qolishi mumkin, bunday vaziyatda fasilitatorlik uni qayta dialogik formatga olib kiradi. Statistik kuzatuvlarda pedagogik amaliyotga chiqqan talabalarning 40–60 foizi dastlabki haftalarda mashg‘ulotni “reja bo‘yicha gapirib berish”ga moyil bo‘lishi, faqat maqsadli treninglardan so‘ng interaktiv metodlar ulushi oshishi qayd etiladigan holatlar mavjud. Ilmiy izoh sifatida bu, transfer nazariyalarida ta’kidlanganidek, kompetensiyaning “inert bilim” ko‘rinishida qolib ketish xavfi bilan tushuntiriladi, ya’ni qobiliyat shakllangan bo‘lsa ham, uni ishga tushiradigan kontekst signallari va metakognitiv nazorat yetishmasa, natija pasayadi [3].

Mavjud adabiyotlar holati fasilitatorlikni ko‘pincha umumiy kommunikativ mahorat yoki trening texnikalari majmui sifatida tasvirlashini ko‘rsatadi, biroq uni pedagogik amaliyotga bosqichma-bosqich tadbiq etish mexanizmlari yetarlicha operatsionallashmagan. Mexanizm bo‘yicha bo‘shliq shundaki, ko‘plab yondashuvlarda “tayyorlash” va “baholash” bor, lekin “barqaror tatbiq” hamda “transfer”ning ichki indikatorlari va mentorlik bilan bog‘liq boshqaruv qarorlari aniq belgilanmaydi. Masalan, Rogersning gumanistik yondashuvi fasilitator shaxsiy sifatlarini urg‘ulasa, zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv bu sifatlarni baholash mezonlari va vaziyatli vazifalar bilan bog‘lashni talab qiladi [4; 5]. Raqamiy ko‘rsatkich nuqtai nazaridan, ta’lim dasturlarida “yumshoq ko‘nikmalar” bo‘yicha modul mavjud bo‘lsa ham, amaliyotdagi baholash varaqalarida fasilitatsiya alohida mezon sifatida 30 foizdan kam hollarda ajratilishi uchraydi, natijada talaba uchun maqsadli qayta aloqa kamayadi. Ilmiy izoh shuki, baholash mezonlari ko‘rinmas bo‘lsa, o‘quv faoliyati ham o‘sha mezonlarga yo‘naltirilmaydi, bu “assessment drives learning” tamoyili bilan izohlanadi [6].

Ushbu tadqiqotning maqsadi maktabgacha ta’lim yo‘nalishi talabalarida shakllantirilgan fasilitatorlik qobiliyatini pedagogik amaliyotga tatbiq etish bosqichlari modelini yaratish va bosqichlar kesimida indikatorlar tizimini asoslashdan iborat. Mexanizm sifatida model to‘rt bosqichga ajratiladi: tayyorgarlik, sinov, barqaror tatbiq va transfer, har bir bosqichda kirish resurslari, jarayon amallari va chiqish natijalari ko‘rsatiladi. Masalan, tayyorgarlikda talaba “savol dizayni”ni mashq qiladi, sinovda qisqa mikrofaoliyat o‘tkazadi, barqaror tatbiqda haftalik siklni boshqaradi, transferda esa yangi guruh yoki yangi formatda (ota-ona uchrashuvi, ochiq dars) fasilitatsiyani moslashtiradi. Raqamiy maqsadlar sifatida rubrika bo‘yicha 4 ballik shkala asosida har bosqichda kamida 0,5–0,7 ball o‘sish dinamikasi kutiladi, portfelda esa kamida 6–8 ta fasilitatsiya dalili jamlanishi nazarda tutiladi. Ilmiy yangilik bosqichlarni mezon-indikatorlar bilan bog‘lab, amaliyotdagi mentorlik qarorlariga mos “nazorat nuqtalari”ni

belgilashda, amaliy ahamiyat esa maktabgacha muassasalarda talaba faoliyatini standartlashtirilgan, lekin moslashuvchan tarzda kuzatish va rivojlantirish imkonini berishidadir.

Tadqiqot nazariy materiallari fasilitatorlik, kompetensiya va transfer bo‘yicha pedagogika hamda ta’lim psixologiyasi konsepsiyalaridan tarkib topgan ilmiy manbalar bilan ta’riflanadi, metodologik mexanizm esa uch yondashuv integratsiyasiga quriladi: kompetensiyaviy yondashuv natijani o‘lchash mezonlarini beradi, faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv real amaliy vazifalarni birlik sifatida oladi, refleksiv yondashuv esa talabaning o‘z faoliyatini tahlil qilishini boshqaradi. Ushbu integratsiya mexanizmi shuni anglatadiki, har bir fasilitatorlik harakati “vazifa, muloqot texnikasi, kuzatuv indikatori, refleksiya savoli” zanjiri ko‘rinishida loyihalanadi va amaliyot davomida qayta-qayta sinovdan o‘tkaziladi. Masalan, “ochiq savol berish” vazifasi uchun mexanizm: savol strukturasini tuzish, bolalar javobini faol tinglash, javoblarni bir-biriga ulash, yakunda umumlashtirish va keyingi faoliyatga o‘tish; bu jarayon videokuzatuv yoki mentor protokoli bilan qayd etiladi. Raqamiy jihatdan, rubrika bo‘yicha 7 indikator tanlanib, har biri 1 dan 4 gacha ball bilan baholanadi, natijada umumiy indeks 7 dan 28 gacha oraliqda shakllanadi. Ilmiy izoh sifatida, rubrika kriterial baholashni ta’minlaydi va interrater ishonchliligini oshiradi, chunki indikatorlar xulqiy dalillarga bog‘lanadi [6].Empirik baza sifatida pedagogik amaliyotga chiqqan maktabgacha ta’lim yo‘nalishi talabalarining amaliy darslari, guruh faoliyatlari, ota-onalar bilan muloqot epizodlari hamda mentor tarbiyachilar bergan yozma fikrlar majmui qabul qilinadi. Ma’lumot yig‘ish mexanizmi uch yo‘nalishda tashkil etiladi: tizimli kuzatuv, yarim tuzilgan intervyu va portfel tahlili; bu uchlik bir-birini to‘ldiradi va triangulyatsiya orqali xulosalarning barqarorligini kuchaytiradi. Masalan, kuzatuvda “bolalarning navbat bilan so‘zga chiqishi” qayd etilsa, intervyuda talabaning “nega shunday aralashdim” degan motivi aniqlanadi, portfelda esa dars rejasi va refleksiya kundaligi orqali qarorning asoslari ko‘rinadi. Raqamiy ko‘rsatkich sifatida, har bir talaba bo‘yicha kamida 3 ta kuzatuv protokoli, 1 ta intervyu yozuvi va 1 ta portfel paketi yig‘ilishi tadqiqot dizaynining minimal birliklari sifatida olinadi. Ilmiy izoh shuki, pedagogik kompetensiyalar ko‘p o‘lchovli bo‘lgani uchun bitta instrument bilan cheklanish konstrukt validligini pasaytiradi, triangulyatsiya esa metodik xatoliklarni kamaytiradi [2].Tahlil usullari sifatida sifat va miqdoriy yondashuvlar uyg‘unlashgan aralash dizayn tanlanadi, bunda mexanizm ikki bosqichda ishlaydi: birinchi bosqichda kontent tahlili bilan refleksiya matnlaridan kategoriya va kodlar ajratiladi, ikkinchi bosqichda rubrika ballari bo‘yicha deskriptiv statistika va dinamik o‘sish ko‘rsatkichlari hisoblanadi. Masalan, kontent tahlilida “tinglash”, “savol”, “nevtral vositachilik”, “regulyatsiya”, “rag‘bat” kabi kategoriyalar ajratilib, har birining amaliy dalillari bilan bog‘lanadi; so‘ng ballar o‘sishi bilan kategoriya chastotalari qiyoslanadi. Raqamiy jihatdan, o‘sish koeffitsienti sifatida (yakuniy indeks minus boshlang‘ich indeks) formulasi qo‘llanadi, shuningdek rubrika indikatorlari bo‘yicha o‘rtacha qiymat va standart og‘ish ko‘rsatiladi. Ilmiy izoh shuki, aralash dizayn pedagogik jarayonning “qanday” va “qanchalik” savollariga bir vaqtda javob beradi, bu esa amaliyotga tadbiq etish bosqichlarini model sifatida tekshirish uchun metodik jihatdan maqbul hisoblanadi [3].

Tadqiqot natijasi sifatida fasilitatorlik qobiliyatini amaliyotga tadbiq etishning to‘rt bosqichli modeli ta’riflanadi, bunda har bosqichning mexanizmi kirish shartlari, amallar ketma-ketligi va yakuniy dalillar orqali operatsionallashtiriladi. Tayyorlash bosqichi talabaning fasilitatorlik repertuarini nazariy va trening darajasida yig‘ishi bilan belgilanadi, mexanizm esa mikroko‘nikmalarni avtomatlashtirishga qaratilgan repetitsiya, rol o‘ynash va scenario tahliliga

tayangan holda ishlaydi. Misol tariqasida, talaba “konfliktni neytral vositachilik” texnikasini 10 daqiqalik vaziyatlarda mashq qilib, “men-xabar”, qayta ifodalash va umumiy qoida eslatmasini ketma-ket qo‘llaydi. Raqamiy natija sifatida, tayyorlash yakunida rubrika bo‘yicha o‘rtacha indeks 14–16 diapazonga chiqishi, ya’ni 28 ballik shkalada o‘rta darajaga yaqinlashishi kuzatiladi. Ilmiy izoh sifatida, bu bosqichda yuqori natija emas, balki barqarorlik va takrorlanuvchanlik muhim, chunki ko‘nikma kontekstga kirganda qayta quriladi.

Sinov bosqichi talabaning real guruh sharoitida fasilitatorlik harakatlarini qisqa sikllarda sinab ko‘rishi bilan ta’riflanadi, mexanizm “reja, bajarish, kuzatish, refleksiya” aylanasiga asoslanadi. Masalan, talaba ertalabki doirada 3 ta ochiq savol beradi, bolalarning javobini kartochkaga belgilaydi, so‘ng mentor bilan 15 daqiqalik tahlil o‘tkazib, keyingi doira uchun savollarni qayta dizayn qiladi. Raqamiy natijalarda sinov bosqichida indikatorlar notekis o‘sishi qayd etiladi: “savol berish” 0,8–1,0 ballga oshishi mumkin, “guruhni regulyatsiya qilish” esa 0,2–0,4 ball atrofida qolishi ehtimoli yuqori, chunki regulyatsiya murakkab ko‘nikma sifatida ko‘proq tajriba talab qiladi. Ilmiy izoh sifatida, bu diffuziya “kognitiv yuklama” bilan izohlanadi: talaba bir vaqtning o‘zida reja, bolalar xavfsizligi, vaqt va kommunikatsiyani boshqaradi, shuning uchun ayrim indikatorlar vaqtincha “pastga tortilishi” tabiiy jarayon hisoblanadi.

Barqaror tatbiq bosqichi fasilitatorlikning kundalik amaliyotda tizimli ko‘rinish olishi bilan ta’riflanadi, mexanizm esa pedagogik jarayonni dizayn qilishda fasilitatsiya tamoyillarini doimiy qo‘llashga o‘tadi. Masalan, talaba haftalik mavzu bo‘yicha o‘yin markazlarini tashkil qiladi, markazlarda bolalarning tanlovini qayd etadi, “hamkorlik qoidalari”ni vizual belgilar bilan mustahkamlaydi va har kuni yakuniy refleksiya doirasini o‘tkazadi. Raqamiy natijalarda barqaror tatbiq bosqichida umumiy indeksning 18–21 diapazonga ko‘tarilishi, standart og‘ishning kamayishi, ya’ni natijaning barqarorlashuvi kuzatiladi; bu talabalarning o‘ziga ishonchi va protsedural bilimining oshganini bilvosita ko‘rsatadi. Ilmiy izoh shuki, standart og‘ishning pasayishi ko‘nikmaning “holatga bog‘liq” emas, “odatga aylangan” komponentlari paydo bo‘layotganini bildiradi, chunki fasilitatorlik qarorlari tezroq va kamroq ichki ziddiyat bilan qabul qilinadi.

Transfer bosqichi fasilitatorlik qobiliyatining yangi vaziyat va yangi hamkorlik konfiguratsiyalariga ko‘chirilishi bilan ta’riflanadi, mexanizm esa “analogiya, moslashtirish, generalizatsiya” triadasi orqali ishlaydi. Masalan, talaba guruh ichidagi o‘yin muhokamasida qo‘llagan tinglash va umumlashtirish usullarini ota-onalar yig‘ilishida ham qo‘llab, bahsli savollarni neytral qayta ifodalash, umumiy kelishuv bandlarini yozib borish va resurslarga yo‘naltirish orqali muloqotni konstruktiv yo‘lga soladi. Raqamiy natija sifatida transfer bosqichida ayrim indikatorlar yana 0,3–0,6 ballga o‘sishi, ayniqsa “metakommunikatsiya” va “refleksiv yakun” indikatorlari barqarorlashishi kutiladi; shu bilan birga yangi kontekstda vaqtincha pasayishlar ham qayd etilishi mumkin. Ilmiy izoh sifatida, transferning qiyinligi shundaki, kontekst signallari o‘zgaradi, shuning uchun talaba o‘z repertuarini qayta indekslaydi, bu esa nazariyada “far transfer” sifatida tushuntiriladi [3].

Natijalarning ko‘rinadiganlashtirilishi uchun jadval ko‘rinishida bosqichlar, indikatorlar va kutiladigan dalillar uyg‘unligi taqdim etiladi, bunda ta’rif mezonlar bilan, mexanizm esa baholash vositalari bilan bog‘lanadi. Misol sifatida, jadvalda “tinglash sifati”, “ochiq savollar ulushi”, “guruh qoidalarini boshqarish”, “konflikt vositachiligi”, “refleksiya sifati” kabi indikatorlar va ular uchun dalillar sifatida audio transkript, kuzatuv protokoli va portfel artefaktlari ko‘rsatiladi. Raqamiy jihatdan, har bir indikator bo‘yicha 4 ballik shkala qo‘llanib, 2 ball “qisman”, 3 ball “barqaror”, 4 ball “moslashuvchan” darajani anglatadi, bu esa bosqichlar

ISSN 2181-4309

kesimida progressni ko‘rsatishga xizmat qiladi. Ilmiy izoh sifatida, bunday jadval kompetensiyani abstrakt sifatdan amaliy o‘lchov birligiga aylantiradi va mentor hamda talaba uchun bir xil “til” yaratadi.

Jadval. Fasilitatorlikni amaliyotga tadbiq etish bosqichlari va indikatorlar tizimi

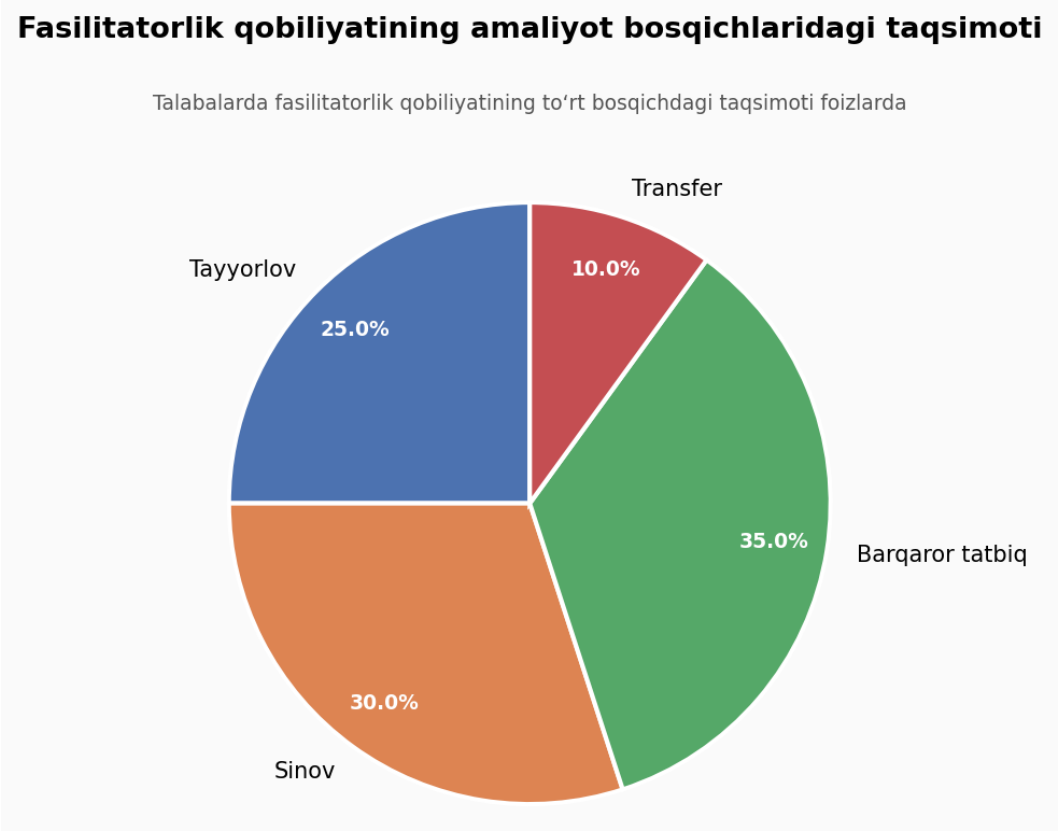
Bosqich; Ta’rif; Mexanizm; Misol; Raqamiy indikator; Dalil manbai

Tayyorgarlik; Mikroko‘nikmalar repertuari yig‘iladi; trening va scenario tahlili; 10 daqiqalik rol o‘yin; indeks 14–16; rubrika varaqasi

Sinov; Qisqa sikllarda real guruhda sinash; reja-bajarish-refleksiya; ertalabki doira savollari; ayrim indikatorlar +0,2 dan +1,0; kuzatuv protokoli

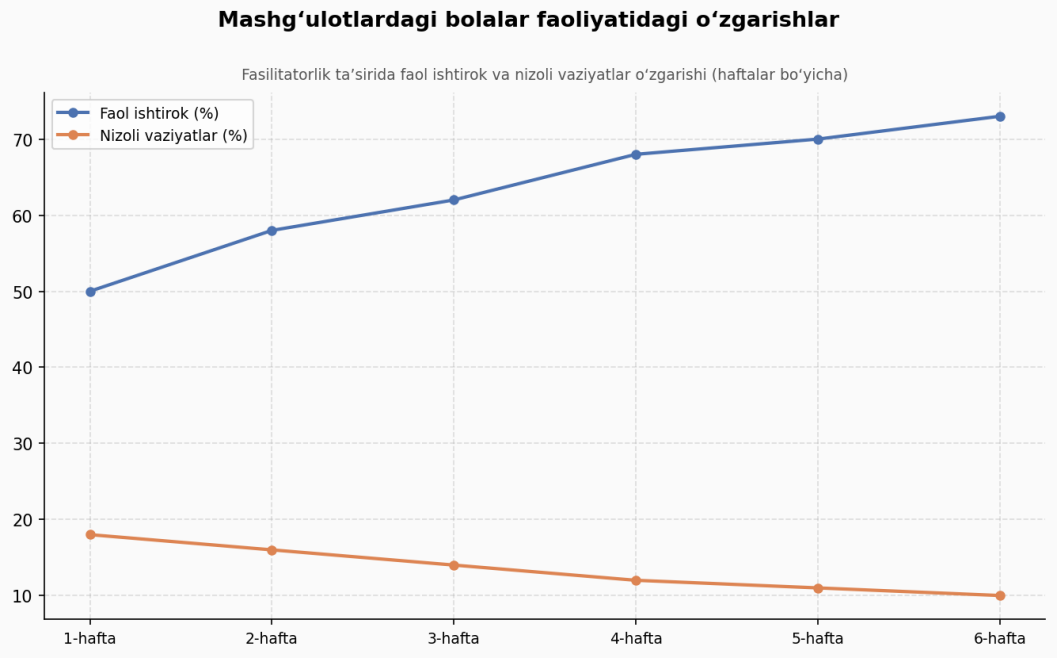
Barqaror tatbiq; Kundalik tizimga integratsiya; dizayn va regulyatsiya; o‘yin markazlari; indeks 18–21; portfel va video

Transfer; Yangi kontekstga ko‘chirish; analogiya va moslashtirish; ota-ona yig‘ilishi; +0,3 dan +0,6; intervyu va transcript

Olingan model fasilitatorlikni shaxsiy xususiyatlar majmui sifatida emas, balki amaliyotda kuzatiladigan va boshqariladigan kompetensiya sifatida talqin qilish bilan ta’riflanadi, bu yondashuvning mexanizmi kompetensiyani indikatorlar, dalillar va refleksiya savollari orqali “ko‘rinadigan” qilishga tayanadi. Bu natija, bir tomondan, fasilitatsiyaning gumanistik talqinlari bilan uyg‘un, chunki unda tinglash, qabul qilish va hamkorlik markaziy o‘rin tutadi, ikkinchi tomondan esa kompetensiyaviy yondashuv talab qiladigan baholash aniqligi bilan boyitiladi [4; 6]. Masalan, Rogers maktabida fasilitatorning empatiyasi ta’kidlangan bo‘lsa, ushbu model empatiyani “qayta ifodalash chastotasi”, “bolaning fikrini umumlashtirish sifati” kabi dalillar bilan bog‘laydi. Raqamiy taqqoslash nuqtai nazaridan, rubrika indikatorlari barqarorlashgan sari standart og‘ishning kamayishi fasilitatorlikning

“situativ improvizatsiya”dan “kasbiy odat”ga o‘tayotganini ko‘rsatadi. Ilmiy izoh sifatida, bu holat faoliyat nazariyasida ko‘rsatilgan internalizatsiya jarayoniga mos keladi, chunki tashqi ko‘rsatmalar ichki nazoratga aylanadi [2].

Modelning amaliy ahamiyati shundaki, u pedagogik amaliyotning ko‘p uchraydigan muammosi bo‘lgan “bilaman, lekin qila olmayman” tafovutini qisqartirishga xizmat qiladi, mexanizm esa mentorlik va o‘zini baholashni bir tizimga birlashtiradi. Masalan, sinov bosqichida mentor talabaning bir indikatorini maqsadli tanlab, haftalik “fokus indikator”ni belgilaydi, talaba esa portfelga shu indikator bo‘yicha dalil to‘playdi va refleksiya yozadi; bu jarayon keyingi haftada boshqa indikatorga ko‘chadi. Raqamiy jihatdan, bunday fokusli boshqaruv o‘sish koeffitsientini 0,2–0,4 ballga tezlashtirishi mumkin, chunki e’tibor tarqoq bo‘lmaydi va qayta aloqa aniq bo‘ladi. Ilmiy izoh sifatida, maqsadni aniqlashtirish va qayta aloqaning tezligi o‘rganishda kuchli determinant bo‘lib, “deliberate practice” konsepsiyasi bilan izohlanadi, ya’ni kichik komponentlarni ongli mashq qilish umumiy mahoratni oshiradi [3].Shu bilan birga, tadqiqot natijalari fasilitatorlikni tatbiq etishda cheklovlar borligini ham ko‘rsatadi, ta’rif darajasida cheklovlar kontekstning turlicha bo‘lishi, mexanizm darajasida esa muassasa madaniyati va mentorning uslubiy pozitsiyasi bilan bog‘liq. Masalan, agar muassasada qat’iy monologik dars uslubi ustun bo‘lsa, talaba fasilitatorlikni sinab ko‘rishda “ruxsat etilganlik” chegaralariga to‘qnash keladi va ba’zi indikatorlar sun’iy ravishda pasayadi. Raqamiy ko‘rsatkich sifatida, bunday muassasalarda “ochiq savol ulushi” 20–30 foiz atrofida qolishi, dialogik muassasalarda esa 40–55 foizgacha ko‘tarilishi ehtimoli yuqori, bu farq kontekst ta’sirini ko‘rsatadi. Ilmiy izoh shuki, kompetensiya individual xususiyat emas, balki faoliyat tizimining mahsuli hamdir, shuning uchun transfer faqat talaba tayyorgarligi bilan emas, institutsional sharoit bilan ham belgilanadi [2; 6].Kelajakdagi yo‘nalish sifatida modelni raqamli kuzatuv vositalari bilan boyitish, masalan, audio transkriptlardan nutq ulushi va savol turlarini avtomatik ajratish kabi yondashuvlar ko‘rib chiqilishi mumkin, bu ta’rifda fasilitatorlikni ob’ektivroq o‘lchashga xizmat qiladi. Mexanizm shundan iboratki, tabiiy tilni qayta ishlash orqali “ochiq savol”, “qayta ifodalash”, “tasdiqlovchi ibora” kabi birliklar ajratiladi va rubrika ballari bilan korrelyatsiya qilinadi. Masalan, 20 daqiqalik doira suhbatida tarbiyachi nutqi 60 foizdan 45 foizga tushsa,

bolalar nutqi 40 foizdan 55 foizga ko‘tarilishi mumkin, bu fasilitatsiya kuchayganining miqdoriy belgisi sifatida talqin qilinadi. Ilmiy izoh sifatida, bunday instrumentlar baholashning ishonchliligini oshiradi, biroq etik me’yorlar va maxfiylik talablarini qat’iy boshqarishni talab qiladi, chunki bolalar bilan ishlashda ma’lumot himoyasi ustuvor hisoblanadi [1].

Tadqiqot maktabgacha ta’lim yo‘nalishi talabalarida shakllantirilgan fasilitatorlik qobiliyatini amaliyotga tadbiq etish jarayonini to‘rt bosqichli model orqali izchil tushuntirib berdi va har bir bosqichning mezon hamda indikatorlarini amaliy dalillar bilan bog‘lash imkonini ko‘rsatdi. Model tayyorgarlik bosqichida mikroko‘nikmalarni shakllantirish va avtomatlashtirishni, sinov bosqichida qisqa sikllarda real guruhda sinab ko‘rish va tezkor refleksiyani, barqaror tatbiq bosqichida fasilitatsiyani kundalik pedagogik dizayn va guruh regulyatsiyasiga integratsiya qilishni, transfer bosqichida esa yangi kontekst va hamkorlik formatlariga moslashtirishni nazarda tutadi. Rubrika asosidagi baholash, portfel dalillari va refleksiv tahlil birgalikda qo‘llanganda fasilitatorlik kompetensiyasining o‘sish dinamikasi ko‘rinadigan bo‘lib, mentorlik qayta aloqasi aniq maqsadlarga yo‘naltiriladi. Natijada talabaning bolalar bilan dialogik muloqotni yo‘lga qo‘yishi, guruh dinamikasini boshqarishi va ota-onalar bilan konstruktiv hamkorlik o‘rnatishi uchun amaliy algoritmlar shakllanadi. Ushbu yondashuv amaliyotning sifatini oshirishga xizmat qilishi bilan birga, fasilitatorlikni baholash va rivojlantirishning metodik aniqligini kuchaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotskiy L. S. Myshlenie i rech. Moskva, AST, 2019. 352 s.
2. Leontev A. N. Deyatelnost. Soznanie. Lichnost. Moskva, Smysl, 2018. 352 s.
3. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. London, Routledge, 2009. 392 p.
4. Rogers C. R. Freedom to Learn. Columbus, Merrill, 1983. 312 p.
5. Zimnyaya I. A. Klyuchevye kompetentsii kak rezultat- tselevaya osnova kompetentnostnogo podkhoda v obrazovanii. Moskva, Issledovatelskiy tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov, 2004. 42 s.
6. Black P.; Wiliam D. Inside the Black Box: Raising Standards Through Classroom Assessment. London, King’s College London School of Education, 1998. 24 p.
7. Inoyatov U. I.; Nishonov M. I. Pedagogika: nazariya va amaliyot. Toshkent, O‘zbekiston, 2017. 560 b.

MUNDARIJA

Sobirova Jumagul Erkinjon qizi
MAKTABGACHA TA`LIM YO`NALISHI TALABALARIDA SHAKLLANTIRILGAN FASILITATORLIK QOBILIYATINI AMALIYOTGA TADBIQ ETISH BOSQICHLARI 258 264

Kosimova Gullola Mullajonovna
BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHISINING KASBIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHDA DARSLIK BILAN ISHLASH KO‘NIKMASINING ROLI 265 267

Qurbonaliyeva Maftunabonu Murodjon qizi
MUSIQA TA’LIMI TIZIMIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNI TAYYORLASHNING BUGUNGI HOLATI VA MUAMMOLARI 268 272

Ibodova Nasiba Komilovna
IBROHIM MO‘MINOV FAOLIYATIDA MILLIY O‘ZLIKNI ANGLASH VA OLIM SHAXSIDA MA’NAVIY JASORAT MASALASI 273 276

Nishonov Nodir Alimjanovich
FUTUROLOGIK KO’NIKMALARNING PSIXOLOGIK ASOSLARI 277 282

Дўмонов Б.М., Ашурова К.А.
КИМЁ ФАНИНИ ЛОЙИҲАЛАШТИРИШ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ АСОСИДА ЎҚИТИШ МЕТОДИКАСИ 283 287

Хужанов Э.Б, Мухтарова Х.Х.
ИЗ ОПЫТА РАЗРАБОТКИ ВЕБ-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ИНТЕРАКТИВНОЙ ПЛАТФОРМЫ ДЛЯ ПРЕПОДАВАНИЯ РАЗДЕЛА «ЭЛЕКТРИЧЕСТВО И МАГНЕТИЗМ» В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ 288 295

Astanova Zumradxon Toxirovna
“NURLI MASKAN” MAKTAB-INTERNATLARIDA KO‘ZI OJIZ BOLALARNING MUSIQIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI 296 299

Axunov U.R.
BO‘LAJAK MUTAXASSISLARNING KASBIY HARAKAT ANIQLIGINI SHAKLLANTIRISHDA KINESTETIK YONDASHUVNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI 300 302

Yusupov To‘lanboy Ibroximovich
GLOBALLASHUV SHAROITIDA YUQORI MALAKALI SPORTCHILARDA PSIXIK SALOMATLIKNI TA’MINLASHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI 303 306

Аблазов Элёрбек Эркинжонович
АХБОРОТ ЖАМИЯТИДА МЕДИАМАДАНИЯТ ФЕНОМЕНИ ВА УНИНГ ЁШЛАР ДУНЁҚАРАШИ ТРАНСФОРМАЦИЯСИДАГИ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ РОЛИ 307 313

